İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]
13 th Years

2024, 13 (2), 904-928 | Research Article

Sosyal Medya Kullanımının Afet Bilinci Algı Düzeyine Etkisi Üzerine Bir Araştırma

Leyla İÇERLİ [1] **Gül BİLEN** [2]

Öz

Dünyanın en önemli deprem hatlarından biri olan Alp-Himalaya kuşağı üzerinde yer alan ve Kuzey Anadolu fay hattı, Batı Anadolu fay hattı ve Doğu Anadolu fay hattı gibi üç önemli fay hattı üzerinde bulunmakta olan ülkemizde dönem dönem depremler meydana gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, sosyal medya kullanımının afet bilinci algı düzeyine etkisini incelemektir. Afet bilinci gelişmiş olan ve genel olarak bir afet kültürü oluşturabilen toplumlar, afetlerin üstesinden daha kolay gelebilmektedirler. Bu nedenle, toplumda afet bilincinin artırılması hayati önem taşır ve sosyal medya bu konuda etkili bir araç olabilir. Sosyal medya platformları, afet sırasında can güvenliği, haberleşme ve acil yardım talepleri gibi konularda topluma yardımcı olabilir. Araştırmanın örneklemini 2023 yılı Mayıs ve Haziran aylarında Aksaray İli Bilim Merkezi'nde bulunan Afet Farkındalık Sergisini öğrencileri ile birlikte ziyaret eden 250 öğretmen oluşturmaktadır. Katılımcılara yüz yüze anket uygulaması yapılmış ve ankete kişisel onayı alınan 210 kişi katılmış olup; 210 veri analize uygun olarak belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 25 paket programı, IBM AMOS 22 paket programı kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre elde edilen sonuçlar şu şekildedir; katılımcıların orta düzeyde afet bilinci, afet öncesi bilinç, afet sonrası bilinç ve yanlış afet bilinci algısına; düşük düzeyde de afet eğitim bilinci algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısı arasındaki ilişki incelendiğinde ise; aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamış, sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısı alt boyutlarından sadece afet eğitim bilinci algısı ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışma çerçevesinde öncelikli olarak sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısı ile alan yazında kısıtlı da olsa var olan çalışmalar incelenmiş ve uygulamalı bir çalışma oluşturularak bu konuda alan yazınına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Bilinci, Afet Bilinci Algısı, Sosyal Medya Kullanımı, İnternet.

İçerli, L., & Bilen, G. (2024). Sosyal Medya Kullanımının Afet Bilinci Algı Düzeyine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 13(2), 904-928. https://doi.org/10.15869/itobiad.1331920

Date of Submission	24.07.2023
Date of Acceptance	12.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
*This is an open access article under the **CC BY-NC** license.	

[1] Dr. Öğretim Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler, İşletme Anabilim Dalı, Aksaray, Türkiye, , leylaicerli@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7538-0165

[2] Dr., Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Aksaray, Türkiye, bilengul8@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3073-4251

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]
13 th Years

2024, 13 (2), 904-928 | Araştırma Makalesi

Study on the Effect of Social Media Use on Disaster Awareness Perception Level

Leyla İÇERLİ [1] **Gül BİLEN** [2]

Abstract

Earthquakes occur periodically in our country, which is located on the Alpine-Himalayan belt one of the most important earthquake lines in the world and on three important fault lines such as the North Anatolian fault line the West Anatolian fault line and the East Anatolian fault line. This study aims to examine the effect of social media use on the perception level of disaster awareness. Societies that have developed disaster awareness and can generally create a disaster culture can overcome disasters more easily. Therefore, increasing disaster awareness in society is vital, and social media can be an effective tool. Social media platforms can help society with life safety, communication, and emergency assistance requests during disasters. The research sample consists of 250 teachers who visited the Disaster Awareness Exhibition at Aksaray Provincial Science Center with their students in May and June 2023. A face-to-face survey was applied to the participants, and 210 people whose personal consent was obtained participated in the survey, and 210 data were deemed suitable for analysis. SPSS 25 and IBM AMOS 22 package programs were used in the analysis of the data. The results obtained according to the research findings are as follows: the participants had a medium level of disaster awareness, pre-disaster awareness, post-disaster awareness, false disaster awareness perception, and a low level of disaster education awareness perception. When the relationship between social media use and disaster awareness perception was examined, no significant relationship was found between them, and among the sub-dimensions of social media use and disaster awareness perception, a significant relationship was found only with the perception of disaster education awareness. Within this study's framework, the limited existing studies in the literature on social media use and disaster awareness perception were examined, and it was aimed to contribute to the literature on this subject by creating an empirical study.

Keywords: Disaster, Disaster Awareness, Disaster Awareness Perception, Social Media Usage, Internet.

İçerli, L., & Bilen, G. (2024). Study on the Effect of Social Media Use on Disaster Awareness Perception Level. Journal of the Human and Social Science Researches, 13(2), 904-928. https://doi.org/10.15869/itobiad.1331920

Geliş Tarihi	24.07.2023
Kabul Tarihi	12.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
*Bu **CC BY-NC** lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

[1] Asst. Prof. Dr., Aksaray University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration, Aksaray,Türkiye, leylaicerli@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7538-0165

[2] Dr., Provincial Disaster and Emergency Directorate, Aksaray, Türkiye, bilengul8@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3073-4251

Giriş

Ülkemiz dünya üzerinde bulunduğu coğrafya nedeniyle bir afet ülkesidir. Ülkemizde zaman zaman farklı zaman ve bölgelerde çeşitli afetler yaşanmış ve yaşamaya da devam etmektedir. Afetler doğal ve beşerî nedenlerle ortaya çıkmakta, bireylerin kontrolü dışında gerçekleşmekte, kısa sürede büyük yıkımlara, çok sayıda can ve büyük miktarlarda mal kaybına yol açabilen büyük ölçekli olaylardır. Afetler sonucunda toplumun sosyal denge ve düzeni bir anda değişebilmektedir. Afetlerde, bireylerin etraflarında vuku bulan olaylardan haberdar olmaları, yeniden benzerleri ile karşılaştıklarında bireylerin etkilenme seviyesini en aza indirgemelerini sağlayan faaliyetlerin tümü afet bilinci kavramını ortaya çıkmasına yol açmıştır. Afet öncesinde özellikle, toplumun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirmesi amacıyla çeşitli kampanya, seminer ve konferansların düzenlenmesinde sosyal medyanın önemi büyüktür. Afetlere hazırlanmada afetlerle ilgili konularda önleme, zarar azaltma ve örgütsel hazırlık çalışmaları yapan kurum ve kuruluşların medya kuruluşları ile iş birliği içinde olmaları, bilgi ve haber alma, eğitim vs. konularında önem taşımaktadır (Yakut, 2005, s. 1484).

Doğal ya da beşerî kaynaklı ani ve beklemeksizin ortaya çıkan afetler, büyük oranlarda can kaybına ve zararlara neden olmakta ve toplumun düzenini, işleyişini bozmaktadırlar (Fuhrmann vd., 2008, s. 112). Afetlere ilişkin hazırlıklı olmak, afetler hakkında bilinçlenme, afet zararlarını azaltmak ve müdahale gibi konularda vatandaşlara eğitim verilmesi ve afet bilincinin kazandırılmasında sosyal, yazılı ve görsel medyanın çok önemli bir rolü vardır (Kadıoğlu, 2008, s. 231-232). Sosyal medya, afetler hakkında önlemlerin alınması, arama ve kurtarma çalışmalarının ise en önemli destekçisidir. Facebook, WhatsApp Twitter gibi sosyal medya uygulamaları hızlı ve anında bilgi akışının sağlanması, afetlere ilişkin yardım çalışmalarının afetzedelere ulaştırılması gibi konularda oldukça başarılı sonuçlar sağlayabilmektedir (Thinktech, 2020, s.1-2). Sosyal medya sayesinde afetlere ilişkin bilgiler saniyeler içinde hızla çok geniş kitlelere yayılabilmekte yaşanan afetler ile ilgili olarak toplum kısa zamanda bilgi sahibi olabilmekte böylelikle sosyal medya aracılığıyla toplumda güç birliği ve dayanışma oluşabilmektedir. Bu da afet bölgeleri için yardımların toplanmasına, bölgeye yardımların yönlendirilebilmesine, ihtiyaç sahibi bireylerin seslerini duyurabilmesine, ilgili kurum ve kuruluşların haberdar olmalarını sağlayabilmektedir (Usta ve Yükseler, 2021, s. 50). Sosyal medyanın afetler sırasında kullanımının olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Afet durumunda sosyal medya vasıtasıyla yayılan yalan haberler, gerçek dışı içerikler toplumda panik, kaygı endişe yaratmakta ve kaos ortamı da yaratabilmektedir (Argın, 2023, s. 148). Bilgi paylaşımının çığ gibi büyümesi sonucunda sosyal medya platformlarında paylaşılan gerçekdışı bilgiler ise bireyleri olumsuz yönde etkileyerek toplumda infial ortamının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir (Anar, 2021, s. 1130).

Günümüz dünyasında afetler ve sonuçları toplumları ve bireyleri afetlere karşı hazırlıklı olma, dirençli ve bilinçli olma gibi konularda zorlamaktadır (Newport ve Jawahar, 2003, s. 33). Bu yüzden toplumların afetlere karşı hazır olması konusunda toplumun her üyesine afet bilincinin kazandırılması ve afetler konusunda eğitimler verilmesi önem teşkil etmektedir. Afet bilinci, bireylerin afetler konusunda doğru davranış ve alışkanlık biçimleri kazanmalarını sağlamak amacıyla düzenli ve sürekli olarak gerçekleştirilen bilinçlendirme, bilgilendirme ve eğitim çalışmalarını kapsayan bir süreçtir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2014, s. 17).

Sosyal medya platformlarının, afetlerin kontrol edilmesi ve etkilerinin azaltılması çalışmalarında da göz ardı edilemez bir önemi vardır. Bu nedenle, afet bilinci algısı ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki afet yönetimi açısından önemli bir araştırma konusudur. Çalışmanın ana çerçevesi sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algı düzeyi arasında bir ilişkinin var olup olmadığı sorusuna dayanmaktadır. Literatür incelendiğinde afet, afet yönetimi, afetlerde kriz ve risk yönetiminde sosyal medya kullanımına dair birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir (Ağca, 2023; Anar, 2021; Çanakçi, Şaşmazlar ve Öztürk, 2022; Çanakçi, 2019; Demiröz, 2020; Kolukırık, Arslan ve Yılmaz, 2022; Mavi, 2020; Oran ve Akan, 2021; Soydan ve Alpaslan, 2014; Toker, 2016; Usta ve Yükseler, 2021). Bu bağlamda, katılımcıların sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısına arasındaki ilişkileri inceleyen ve saha çalışması ile bu iki kavram arasındaki ilişkinin çıkarılması bu araştırmanın alan yazındaki boşluğu doldurması bakımından önemli görülmektedir. **Araştırmanın temel problemi** "*sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmes*i" olarak ifade edilebilir. Çalışmada tanımlanan sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algı düzeyi arasındaki ilişkilerin belirlenmesinin son dönemde hem ülkemizde hem de dünyada yaşanan afetler göz önüne göz önüne alındığında, çalışmanın literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Sosyal Medya Kullanımı

Medya, bilgi ve eğitim aktarımı konusunda sorumluluğu olan ve elde ettiği bilgiyi topluluk ve bireylere ulaştıran işitsel ve görsel araçların bütünü olarak ifade edilmektedir (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 55). Dünyanın ve teknolojinin gelişmesiyle beraber işitsel, görsel ve basılı medya araç gereçleri olarak tabir edilen geleneksel medya yerini sosyal medya denilen yeni medya araç gereçlerine bırakmıştır (Demiröz, 2020, s. 295). Sosyal medya kavramı ''*...kişilerin sınırları belli olan bir sistem şeması içerisinde açık veya yarı açık şekilde kendilerine ait profil oluşturmalarına izin veren, farklı kişilerle birtakım özel materyalleri paylaşmasını sağlayan ve bu kişilerin listesini ve onların bağlantılı olduğu diğer kişilerin listesini gösteren, anlık olarak yazılı veya görüntülü olarak iletişim kurmalarına imkân veren dijital tabanlı ortamlar*'' olarak tanımlanmaktadır (Saitoğlu, 2018, s. 64). Değişen teknoloji, hızla artan internet kullanımı ile birlikte günümüzde sosyal medyanın yaygın olarak kullanım kazanmış iletişimin boyutlarının artık iç içe geçtiği, işitsel, görsel, sözlü ve yazılı bütün iletişim çeşitlerinin bir arada kullanıldığı; hiyerarşik, resmi, eşitlikçi vb. olmak üzere iletişim seviyeleri, yeni bir iletişim ve medya kullanımı ortamı olan sosyal medya kullanımı yaygınlaşmıştır. Sosyal medya kullanımı e-posta iletişimi ile başlamış ve MSN, Facebook, Instagram ve Twitter gibi farklı iletişim platformlarının kullanımıyla devam etmiştir. Bu yeni sanal ortamlar iletişimi geliştirmenin yanı sıra sanal da olsa insanlar için yeni sosyal ortamlar ortaya çıkarmıştır (Güngör, 2018, s. 397-398). Buradan hareketle günümüzde anlık iletişim, etkileşimler ve haberleşme düzeyinde sosyal medya denilen bu yeni medya türünün etkin rolünün göz ardı edilmesi mümkün değildir. İnternet ve sosyal medya kullanımının sürekli artış göstermesi bireylerin zamanlarının büyük bir kısmını almaktadır. Ülkemizdeki internet kullanıcıları zamanlarının ortalama 2 saat 58 dakikasını sosyal medyada geçirmektedir (We Are Social/ Turkey-2023, s. 3).

21. yüzyıl itibariyle dünyada web teknolojilerinin ve internet kullanımının hızla artması ile sosyal medyanın afet iletişimini, bireylerin afetlere dair tutumlarını, bilgilerini ve davranışlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemede noktasında günümüzdeki en

güçlü araçlardan bir tanesi olduğu söylenebilir (Usta ve Yükseler, 2021, s. 250). Dünyada ve ülkemizde çok fazla kullanılan sosyal medya platformlarının afet yönetimi bakımından etkin, etkili ve amaçlara uygun olarak kullanılması halinde sosyal medya aracılığıyla büyük kitlelere hızlı bir biçimde ulaşılarak afetzedelere yönelik bilgiler ulaştırılabilir ve afetzede de ihtiyaç halinde sorumlu kişilerle, kurum/kuruluşlarla ve STK'larla daha kolay ve hızlı bir şekilde iletişime geçebilir. Sosyal medya platformları afet öncesinde afetlere hazırlık noktasında topluma yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme işlevlerinin yanı sıra, afet anında afete ilişkin bilgilere ulaşma noktasında da kullanılabilecek en hızlı iletişim araçlarından biridir. Ancak afet yönetimi sürecinde sosyal medya platformlarının kullanıcılar tarafından yanlış, hatalı haberler yaymak için kullanılması durumda ise toplumda krizlerin ve kaosların ortaya çıkabileceği de göz ardı edilmemelidir. Kriz durumlarının ortaya çıkmaması için afetlere dair bilgilendirmelerin doğru, güvenilir kaynaklara dayandırılarak, soğukkanlı, net ve doğru biçimde yapılması önemlidir. Afet sürecinde bilgilendirmeler sıkça yapılmalı, halk durumdan haberdar edilmeli ve ortaya çıkabilecek dedikodular ve söylentiler engellenmeli ve ikincil bir krizin ortaya çıkması önlenmelidir. Böylelikle bu durum halkın güveninin kazanılmasını ve afet sürecinin etkin ve etkili bir şekilde yönetilmesine destek olur (Çetinkaya, 2013, s. 331).

Sosyal medyanın krizlere hazırlık, krizlere müdahale, krizleri çözme, afetlerde iletişim, afet bölgesinden bilgi akışını sağlama, etkileşim oluşturma ve afet sonrası yapılacak faaliyetleri kolaylaştırması vs. sosyal medyanın afet durumda sağlayacağı avantajlar olarak değerlendirilebilir. Örneğin; 2011 yılında yaşanan Van Deprem'inde göçük altında kalan bir vatandaşın bir sosyal medya uygulaması olan Twitter'ı kullanarak ulusal bir kanalda canlı yayınlanan bir programa adres bilgilerini göndermesi ve programın sunucu tarafından afetzedeye ait bilgilerin arama kurtarma ekiplerine iletilmesi sonucunda iki kişinin hayatı kurtarılmıştır (Zincir ve Yazıcı, 2013, s. 78- 79). Japonya'da, İtalya'da, Şiili'de yaşanan depremler ve tsunamiler, Amerika'da meydana gelen Sandy ve Harvey Kasırgaları ve Avustralya yaşanan Queensland selleri gibi dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan afetlerde afet ve acil durum yönetimi ve afetler sonraki faaliyetlerde sosyal medya etkin bir şekilde kullanılmıştır (Lovari ve Bowen, 2019, s.1). Afetlerde sosyal medyanın rolüne ilişkin literatürdeki mevcut araştırmalara bakıldığında, afetlerde sosyal medya teknolojilerinin nasıl kullanıldığı, bilgi sağlama ve paylaşımı, karar verme üzerinde ne gibi etkileri olduğu, kriz durumunda çözüm için önemli bir enstrüman olması ve bireyleri bir araya getirme gibi birtakım avantajlarının olduğu üzerinde durulmuştur (Kaigo, 2012, s. 19; Karahisar, 2016, s. 60; Mavi, 2020, s. 31; Yates ve Paquette, 2011, s. 6).

Afet durumlarında sosyal medya platformlarının avantajlarının yanında ne yazık ki dezavantajları da bulunmaktadır. Afet sonrasında bireyler tarafından sosyal medya platformlarında yapılan birçok paylaşım etik ihlalleri içermekte olup; paylaşılan içeriklerin sınırlandırılamaması da afet yönetimini zorlaştırmaktadır (Usta ve Yükseler, 2021, s. 249). Toplumların duygusal anlamda hassaslaştığı afet dönemlerinde yanlış ve bilinçsizce paylaşılan gönderiler toplumda huzuru bozmakta, viral olarak yayılan gerçekdışı gönderiler başka krizlerin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Afet dönemlerinde yapılan yanlış yönlendirmeler arama kurtarma personelleri görevlerini yerine getirmelerine, yardım faaliyetlerinin aksamasına zarar görmesine de yol açabilmektedir. Sosyal medyada afetzelere ilişkin görüntülerin sansürsüz bir şekilde paylaşılması hem afetzeler hem bu görüntüleri izleyenler açısından psikolojik olarak olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Anar, 2021, s. 1144-1145).

Sosyal medya çağının salgını olan dezenformasyonun çarpıcı örnekleri yakın zamanda ülkemizde meydana gelen 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sonrasında görülmüştür. Yüzyılın Felaketi olarak nitelendirilen bu afet sırasında sosyal medya üzerinden yayılan dezenformasyon haberleri yetkililerin bütün uyarılarına rağmen halkta panik ve korku yaratmış, arama kurtarma çalışmalarını sekteye uğratmış ve ihtiyaç duyulan insan gücünün parçalanmasına yol açmıştır (Serin ve Ünlü, 2024, s. 7). Bu dönemde sosyal medyada yayılan dezenformasyon haberleri içinde en dikkat çekici olanları hiç şüphesiz Kahramanmaraş depremlerinin etkilediği illerden olan Hatay' da 10 Şubat 2023 tarihinde meydana geldiği iddia edilen Yarseli Barajının patladığına ilişkin ortaya atılan iddia ve 11 Şubat 2023 tarihinde ise Kahramanmaraş İlindeki Göksun Kuşkayası Dağından aşağıya siyah bir sıvının aktığına ilişkin haberlerdir. Hatay Yarseli Barajının patladığına dair haber üzerine o bölgede yaşayan halk paniğe kapılmış, suların altında kalmamak için Hatay' dan ayrılmaya çalışmış ve bu da kaos ve izdiham ortamı oluşturmuştur ("NTV", 2023). Ardından bu haberden sonra Kahramanmaraş Göksun Kuşkayası Dağından aşağıya doğru akan siyah sıvıyı gösteren video sosyal medya platformlarında yanardağ patlaması olduğu haberiyle hızla yayılarak bölgede başka yeni bir afetin ortaya çıktığına ilişkin iddiaları ortaya çıkarmış ve bu yanlış haberde bölge halkının korku ve paniğe kapılmasına yol açmıştır ("NTV", 2023).

Afet sürecinde, afet yönetimi sırasında sosyal medyanın bilinçli ve doğru şekilde kullanılması için yapılması gerekenler şu şekilde özetlenebilir (Demiröz, 2020, s. 302);

- Sosyal medyanın afet yönetim sürecinde kullanımı için bireyler bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir.
- Afet dönemlerinde sosyal medyanın hatalı ve kötü niyetli kullanımına dair yasal olarak caydırıcı önlemler alınmalı ve bunun zararları konusunda bilgilendirmeler de yine sosyal medya platformlarında yapılmalıdır.
- Afet yönetim sürecine yönelik sosyal medya platformlarında çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Ancak sosyal medya platformlarında yer alan bu uygulamaların yönetim ve bireyler tarafından doğru ve etkili kullanımı hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Afetlerin öncesi, sırası ve sonrasında, afet yönetimi sürecinde sosyal medyanın bilinçli kullanılması afetlere dair bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmalarını yürütmek (kamu spotları vb.), afet durumlarına ilişkin iletişimi sağlamak, sorumlu idarelerce afetten zarar gören kişilere yönelik uyarıları yayınlamak, afetzedelere ilişkin yardım faaliyetlerini düzenlemek gibi farklı alanlarda büyük ölçüde fayda sağlayarak dirençli ve bilinçli toplumlar oluşturulmasına yardımcı olur. Dirençli ve bilinçli olan toplumlarda toplumun afetlere ilişkin direnç ve bilinç düzeyi toplumdaki kırılganlığı azaltarak toplumun afetleri olabilecek en az zararla atlatmasını ve toplumun mümkün olan en kısa sürede eski hale dönmesi ve toparlanması konularında yardımcı olur. Bu noktada sosyal medya aracılığıyla toplumda afet bilincinin oluşturulması afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru davranışların kazanılması toplumun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için önem arz etmektedir.

1.2. Afet Bilinci Algısı

Afet, "büyük felaket, bela, yıkım" gibi kelimelerle ifade edilmektedir (Doğan, 2003, s.17). Afet kavramı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yayınlanan "Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü" nde "*toplumun tamamı veya belli bir kesimi için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal hayatın akışını ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar*" olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2023, s. 23). Tarih boyunca gerçekleşen bütün afetler toplumun yaşamına, yapısına, insanoğlunun eserlerine vs. zaralar vermiş ve vermeye de devam etmektedir. Beşerî afetlerin kökenin insanoğlu olup; doğal afetlerin kökeni ise doğada olsa insanoğlunun dolaylı ya da dolaysız müdahalelerinin olduğunu düşünülebilir bu noktada insanoğlunun afetlere dair bilinç kazanmasının afetlerle mücadele sürecinde onu güçlendireceğini söylemek de yanlış olmaz. Afetler sonrası yaşanan kayıpların minimim düzeye indirgenmesi sadece toplumun ve bireylerin afetlere ilişkin bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ile mümkün olabilmektedir (Sever ve Değirmenci, 2019; Akt. Bulu, 2023, s. 11). Afet bilinci, afetlerden kaynaklanan can, mal kayıplarını ve ortaya çıkabilecek olası tehditleri en az düzeye indirerek afetlere dair önleyici ve koruyucu tavır ve davranışlar geliştirmek olarak tanımlanmaktadır (Tekin, 2020, s. 39). Afet bilinci algısı şu boyutlardan oluşmaktadır;

- **Afet eğitim bilinci algısı:** Afet eğitimi toplumları, kurumları ve bireyleri afetlere karşı hazırlama, koruma ve bilgilendirme sürecidir. Afet eğitim bilinci sayesinde afet öncesi, sırası ve sonrası bütün aşamalarda sürece dahil olacak herkes ihtiyacı olan doğru bilgiye ulaşabilecek ve bu bilgiyi doğru şekilde kullanabilecektir (Mızrak, 2018, s. 59).
- **Afet öncesi bilinci algısı:** Afet öncesinde yerleşim yerlerinin afetlere dayanıklı olarak inşa edilmesi, dirençliliklerinin artırılması, yüksek afet riski taşıyan yerlerde yapılaştırmanın yapılması, toplumun afet öncesi neler yapmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilmesidir (Bulu, 2023, s. 17).
- **Yanlış afet bilinci algısı:** Yaşanabilecek afetlere dair doğru bilgiye sahip, afet bilinci gelişmiş olan bireyler hem kendi hayatını hem de birçok insanın hayatını riske sokan afetlerin sonuçları önleyebilir (Tsai, Chang, Shiau ve Wang, 2020, s. 1). Afetlere ve acil durumlara ilişkin yanlış ve eksik bilgiler ise can ve mal kaybını artırabilir ve toplumda kaos ortamını tetikleyebilir.
- **Afet sonrası bilinç algısı:** Afet sonrası yönetim aşamaları; hasar tespit, enkaz kaldırma, alt yapı çalışmaları, imar ve kalıcı konut çalışmaları, koordinasyon birimlerinin oluşturulması ve gerekli yardımların toplanması gibi çalışmalardan oluşmaktadır (Özmen, Nurlu, Kuterdem ve Temiz, 2005, s. 3). Afet sonrası yapılacak çalışmalar hakkında bilgi sahibi olunması ile afet sonrası süreç daha etkili ve kolay yönetilebilecektir.

Afetler önceden tahmin edilemeyen oluşumlar oldukları için bireylerin afetlerle karşısındaki tavır ve davranışları, bireylerin afetlere karşı hazırlıklı olmaları, afetlere yönelik bilgi birikimleri ve afet bilinç düzeyleri ile ilgilidir (İnal, Kocagöz ve Turan, 2012, s. 16). Afetlere dair afet eğitimlerinin dolayısıyla afet bilincinin, çevre ve doğaya adapte olmuş insan profilinin oluşmasında etkisi büyüktür (Değirmenci ve İlter, 2013, s. 276). Afetler çoğu zaman tahmin edilemeyen ve önlenemez olaylar olmalarına rağmen, toplumun ve bireylerin sahip olduğu afet bilinci, afetlerin topluma ve bireylere olan

zararlarını en minimum seviyeye düşürebilir. Afetlerin hangi risk ve tehlikeleri içerdiğinin farkında olunması, afet konusunda bilinci artırır, bu da toplumun ve bireylerin afetlerle başa çıkma farkındalığını artırır. Afet bilinci, toplumun ve bireylerin afetlere ilişkin direnç geliştirmeleri noktasında en önemli bileşenidir. Afet bilincini toplumda mümkün olduğunca geniş kesimlere yayarak bu bilinçlenmenin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır (Clerveaux, Spence ve Katada, 2010, s. 200; Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017, s. 5). Çünkü afetler ile mücadele edebilmek onlarla başa çıkabilme noktasında toplumda afet bilinci ve afet farkındalığının geliştirilmesi sağlanmalıdır. Afet bilincinin ve afet farkındalığının sağlandığı toplumlarda, afetlerin yol açabileceği can ve mal kayıpları en az düzeye düşürülür ve bu tür acil durumlara ilişkin sürdürülebilir çözümler üretilebilir. Böylece afetlere dair önleyici tedbirler alınır, planlı müdahale ve faaliyetlerde bulunulabilir (Polat, 2014, s. 17).

Doğal ya da beşerî nedenlerden kaynaklı ortaya çıkan afetlere verilen önem, ülkelerin coğrafi, ekonomik ve politik yapısına göre farklılık gösterse de afet bilinci ve afetlere karşı hazırlık, pek çok ülke için daha önemli ve kritik bir duruma dönüşmüştür (Kitagawa, 2015, s. 2). Afetlere hazırlık, afetlerden önce afetlere karşı hızlı ve zamanında etkili bir şekilde müdahale etmek için planlar hazırlamak, bu planlara dair eğitimleri almak ve eğitimleri vermek, afetleri önceden haber verecek cihazları kurmak (erken uyarı sistemleri), vatandaşlara afetlere dair eğitimler vermek, ihtiyaç duyulan/duyulacak mal ve malzemeleri temin etmek, toplumu planlı bir şekilde sevk ve idare etmeye ilişkin bilgi sahibi olmak şeklinde ifade edilebilir (Akyel, 2005, s. 15). Afetlere hazırlık sürecinde, yapılan hazırlıklar hem toplumsal hem de bireysel düzeyde olmalıdır. Eğer bireysel hazırlıklar yeterli düzeyde yapılırsa toplumsal hazırlık da aynı oranda hedeflenen seviyeye ulaşabilir. Bunun için öncelikle bireylerde, daha sonra da toplumda afet bilinci oluşturmak, afet öncesi ve afet yönetim sürecine dair bilgi sahibi olmak ve bireyleri bu konular hakkında eğitmek önem arz etmektedir (İnal, 2015, s. 23).

Günümüz koşullarında hala afetler karşısında yetersiz kalınması, afetler yüzünden çok sayıda can ve mal kaybının yaşanmasının temel temellerinden biri de bireylerde ve toplumda afet bilinci ve afet farkındalığının oluşmamasıdır (Şengün ve Küçükşen, 2019, s. 193-194). Afet bilincine dair dünyada yaşan olaylara örnek ise 2004 yılında Hint okyanusunda ortaya çıkan tsunami sonucunda Endonezya'ya bağlı Simeulue Adası'nda yaşayan 83.000 kişiden sadece yedi kişi ölmüştür. Çünkü 1907 yılında Simeulue halkı tsunami felaketini yaşamış ve o dönemde büyük kayıplar vermişlerdir. Sonraki yıllarda tsunamiye dair "*eğer yerin sallandığını hissederseniz, hemen deniz kıyısından uzaklaşın*" bilgisi kültürel araçlar vasıtasıyla nesilden nesile aktarılmıştır. Böylelikle toplumda afete yönelik bir bilinç oluşmuş ve sonraki yıllarda yaşanan afetlerde pek çok hayat kurtulmuştur (Shaw, Takeuchi, Ru Gwee ve Shiwaku , 2011, s. 1).

Toplumunun her kesiminde afet bilincini oluşturmuş bu bilinci ilerletip, geliştirebilmiş ve bunu bir afet bilinci kültürü haline dönüştürmeyi başarabilmiş toplumların afetlerle mücadele konusunda yetenekleri oldukça yüksektir. Afet sırasında afetin vermiş olduğu zararlar çok hızlı bir şekilde oluştuğundan afetlerden korunmak içinde o anda ne yapılması gerektiğini düşünmek için zaman da oldukça sınırlıdır. Afet sırasında yapılması gerekenleri önceden bilmek, olası ihtimalleri, gerçekleştirilecek afet tatbikatlarıyla, önceden uygulamak afet esnasında doğru davranışları göstermek açısından bireylere katkı sağlar. Hangi afet türü olursa olsun afet öncesinde, afet sırasında

ve afet sonrasında yapmamız gereken uygulamalar ve planları bilmek bizi afetlerin neden olabileceği olası büyük hasarlardan koruyacaktır.

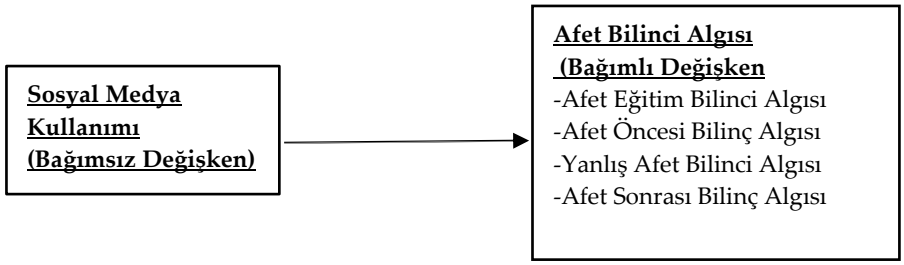
Bir afet gerçekleştiği zaman toplumun stresini ve paniğini azaltma, karşılaşılabilecek sorunlara karşı vatandaşı uyarma, vatandaşın kendisini, ailesini ve çevresindekileri nasıl koruyacağına dair bilgilendirme, acil durumlarda ve afetlerin zararlarından korunmak için hazırlık eğitimi ve toplumun afetlere karşı bilinçlendirilmesi gibi konularda sosyal medyanın rolü oldukça büyüktür. Ayrıca toplumun karşı karşıya olduğu afet riskini algılaması, afet zararlarını ve kayıplarını azaltma, erken uyarı gibi konularda da sosyal medyanın desteği oldukça önemlidir (Kadıoğlu, 2008, s. 232). Sosyal medyanın aynı anda çok geniş bir alıcı kitlesine ulaşabilmesi, eğitici bir işlev taşıması toplumun afet bilinci kazanmasında etkilidir. Özellikle, afet eğitim programlarının sosyal medya yolu ile toplumun her kesimine iletilmesi afet bilincinin geliştirilmesinde oldukça önemlidir. Sosyal medya vasıtasıyla iletilen mesajların afetin ve etkilerinin toplum tarafından doğru algılanmasının sağlanması ve bireylerin afetlerle nasıl başa çıkabilecekleri gibi konularda sosyal medya bir rehberdir. Sosyal medyanın yaygın kullanımı noktasından hareketle afetlere dair sağlayabileceği toplumsal fayda; afet risklerinin azaltılması, acil durum bilgi sisteminin oluşturulması, sosyal ağların oluşturulması olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir (Zincir ve Yazıcı, 2013, s. 76-78) :

- **Afet Risklerinin Azaltılması:** Afet risklerinin azaltılmasındaki amaç, afetin yol açacağı risk ve tehlikelere karşı topluma bilinç kazandırmaktır. Sosyal medya araçları vasıtasıyla tartışma platformlarının düzenlenerek, acil eylem planlarının tartışılması, geçmiş tecrübelerin aktarılması ile toplumun afet risklerine karşı bilinçlendirilmesi, risklerin yönetilebilir hale getirilmesine yardım edebilmektedir.
- **Acil Durum Bilgi Sisteminin Oluşturulması:** Afet yönetimi, acil durum ve krizler karşısında toplumun güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu kapsamda sosyal medya araçlarını yardımıyla bir acil durum bilgi sisteminin oluşturulması, bireylerin afet ve acil durumlara hazırlanmalarına yardımcı olmak, acil durum uyarılarının yapılması, toplumun acil duruma müdahale ve sonrasında toparlanmasını koordine etmek ve öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla afet sonrası yürütülecek faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması söz konusu olabilir.
- **Sosyal Ağların Oluşturulması:** Daha uzun vadede yarar sağlayacak, profesyonel ve stratejik bir hedeftir. Burada amaç afetlere karşı bilgi birikiminin oluşturulmasıdır. Sosyal ağların destekleyici bir sistem olarak afet anında liderlik mekanizmasının etkin çalışmasını sağlayacağından, ağlar aracılıyla dağıtılan bilgi sayesinde, afet anında ve sonrasında afetzedelere destek sağlanabilecektir.

Afet yönetiminde iletişim ve yönetişimi merkeze alarak, afet yönetimini kolaylaştırmak, başarılı yürütülen hizmetlerde yöneticinin motivasyonunu artırmak, eksik yapılan hizmetlerde afet yöneticisini yönlendirmek ve doğru ihtiyaç analizi yapmak için sosyal medyanın iyi kullanılması, kamuoyunun doğru yönlendirilmesi kısacası, sosyal medyanın da yönetimi oldukça önemli bir gerçektir.

2. Yöntem

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak bir saha çalışması yapılmıştır. Araştırmanın problemi "*sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısı arasındaki ilişkinin ortaya çıkartılması*" şeklinde ifade edilebilir. Hipotezler ve araştırma modeli özet olarak Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

İlgili alan yazın incelendiğinde sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısı değişkenleri arasında bir ilişkinin olabileceği varsayımından hareketle aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur;

Hipotez 1: Sosyal medya kullanım düzeyinin afet bilinci algısı üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H1a: Sosyal medya kullanımı düzeyi, afet eğitim bilinci algısını anlamlı yönde etkiler.

H1b: Sosyal medya kullanımı düzeyi, afet öncesi bilinci algısını anlamlı yönde etkiler.

H1c: Sosyal medya kullanımı düzeyi, yanlış afet bilinci algısını anlamlı yönde etkiler.

H1d: Sosyal medya kullanımı düzeyi, afet sonrası bilinci algısını anlamlı yönde etkiler.

Sosyal medya kullanımının afet bilinci algı düzeyine etkisini incelemek için hazırlanan bu çalışmanın evreni Aksaray İlinde görev yapan kamu kurumlarında görev yapan öğretmenler olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi ise kolayda örneklem metodu ile seçilen ve anketi cevaplamayı kabul eden katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmada, değişkenlere ilişkin ölçeklerden ve ilgili sorulardan oluşturulan bir anket vasıtasıyla belirlenen örneklemin tamamından veri toplanması planlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanabilmesi için Aksaray Üniversitesinin Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır (25.04.2023 tarih ve E-34183927-000-00000826574 sayılı yazı). Nisan ve Mayıs 2023 tarihlerinde Aksaray İli Bilim Merkezi' nde bulunan Afet Farkındalık Sergisini öğrencileri ile birlikte ziyaret eden 250 öğretmene yüz yüze anket uygulaması yapılmış ve ankete kişisel onayı alınan 210 kişi katılmıştır. Elde edilen 210 veri analize uygun olarak belirlenmiştir.

Toplanan verilerin analizinde IBM AMOS 22 ve SPSS 25 paket programları kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Sosyal medya ve afet bilinci algısı ölçeklerinin -0,188 ile 0,310 arasında basıklık değerlerine ve -0,429 ile 0,036 arasında değişen çarpıklık değerlerine sahip

olduğu ve bu değerlerin 1,5 ile -1,5 değerleri arasında olmasından dolayı verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2012, s. 79-83). Çalışmada katılımcıların sosyal medya kullanım düzeylerini belirlemek için Jenkins-Guarnieri, Wright ve Johnson (2013) tarafından geliştirilen ve Türkçe' ye Akın, Özbay ve Baykut (2015) tarafından uyarlanan 10 soruluk "Sosyal Medya Kullanım" ölçeğinden yararlanılmış ve ölçeğin çalışma için güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,868 olarak hesaplanmıştır. Afet bilinci algı düzeyini ölçmek amacıyla ise Dikmenli, Yakar ve Koca (2018) tarafından geliştirilen 36 soruluk "Afet Bilinci Algı" ölçeğinden yararlanılmış ve ölçeğin çalışma için güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,816; alt boyutların güvenirlik katsayıları (Cronbach's Alpha) ise sırasıyla; afet eğitim bilinci algısı 0,640; afet öncesi bilinç algısı 0,695; yanlış afet bilinci algısı 0,777 ve afet sonrası bilinç algısı 0,770 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik analizinde ölçeklerin güvenilir olarak kabul edilebilmesi için Cronbach's Alpha değerinin 0,60 ve üzerinde olması ölçeğin güvenilirliği açısından yeterlidir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2019, s. 295).

3. Bulgular

Çalışmaya dair analizler ve elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

3.1. Demografik Özellikler

Çalışmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri; cinsiyet, yaş ve medeni durum olmak üzere üç değişken açısından incelenerek Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	F (Sıklık)	% (Yüzde)
Cinsiyet		
Kadın	161	76,7
Erkek	49	23,3
Yaş		
25 Yaş ve altı	54	25,7
26-35 Yaş arası	57	27,1
36-45 Yaş arası	72	34,3
46-55 Yaş arası	27	12,9
Medeni Durum		
Evli	117	55,7
Bekar	93	44,3

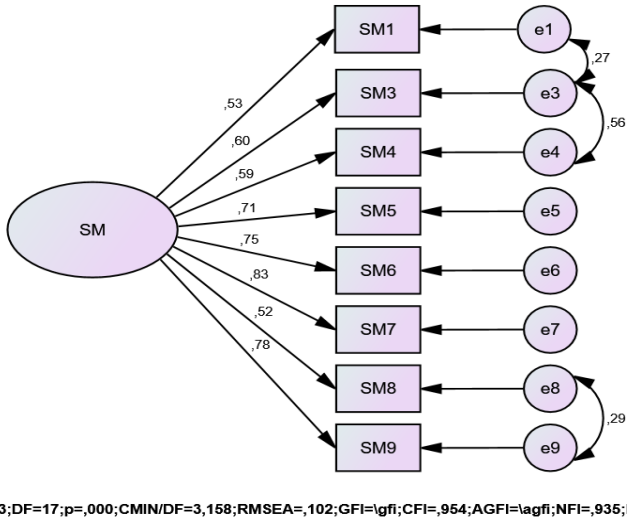
Çalışmaya katılan katılımcıların %76,7'i kadın ve %23,3'ü erkektir. Katılımcıların %44,3'ü bekâr ve %55,7'si evlidir. Katılımcıların çoğunluğu (%34,3) 36-45 yaş arası ve %27,1'i 26 ve 35 yaş arası katılımcılardır.

3.2. Geçerlilik Analizleri

Çalışmada kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizinden sonra ölçeklerin yapı geçerliliğinin test edilebilmesi için öncelikli olarak açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonrasında da doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Bazı yazarlara göre alan yazında kabul görmüş, geçerlilik ve güvenirlilikleri kontrol edilen ölçekler kullanılsa dahi anketi (soru formunu) cevaplayanların ölçeği ve boyutlarını doğru algılayıp algılamadıklarının kontrol edilmesi önemli olduğundan önce açımlayıcı faktör analizi

(AFA) sonrasında da doğrulayıcı faktör analizinin (DFA) yapılması ve sonuçlarının değerlendirilmesinin daha doğru bir yöntem olduğu kabul edilmektedir (Civelek, 2018, s. 33).

Öncelikli olarak sosyal medya kulanım ölçeğine ilişkin açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmış analiz sonucunda sosyal medya kullanım ölçeği tek boyutlu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik katsayısı ise 0,865 ve Bartlet testi sonucuna göre de (p=0,000, p<0,05) elde edilen boyut yapısal olarak anlamlıdır. Örneklemin yeterliliği ile ilgili olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin 0,60 ya da üzerinde ve Bartlett"s Küresellik testi sonucunda elde edilen p değerinin ise örneklem istatistiksel olarak anlamlıdır (Tabachnick ve Fidell, 2007, s. 614). Çalışmada Varimax rotasyon yöntemi kullanılmış olup; faktör yükü 0,45 ve altında olan değişkenler analizden çıkarılmıştır. AFA sonucunda ölçekten faktör yükü düşük olan 2 numaralı ifade çıkarılmıştır. Sosyal medya kullanım ölçeğine uygulanan açımlayıcı faktör analizinden sonra AMOS yazılımı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA sonucunda oluşturulan model Şekil 2'de verilmiştir.

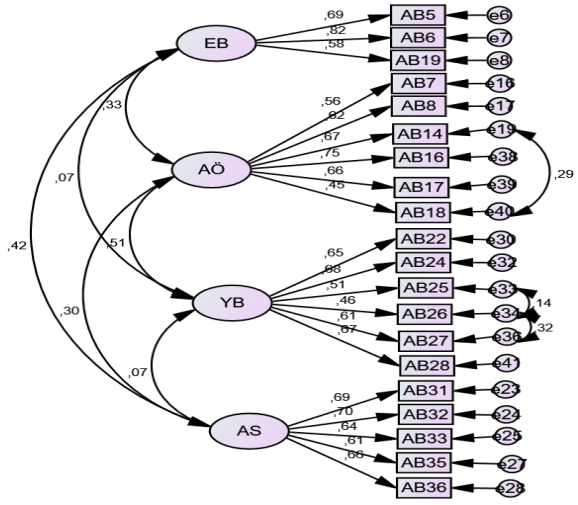

Şekil 2. Sosyal Medya Kullanım Ölçeğinin DFA Sonuçları ve Hata Varyansları

Standartlaştırılmış faktör yüklerinin 0,50 değerinden daha büyük olması araştırma modelinin geçerlilik ölçütünün sağlandığını göstermektedir (Gürbüz, 2021, s. 45). Sosyal medya kullanımı ölçeği tek faktörlü bir yapı ile incelenmiştir. İncelenen yapıda sosyal medya kullanım ölçeği 5 madde ile ifade edilmiştir. DFA analizi sonucunda model uyum kriterlerine göre e1-e3, e3-e4 ve e8-e9 arasında güçlü bir modifikasyon önerisi görülmüştür. Uyum indeks değerleri incelendiğinde; CMIN=53,693; DF=17; p<0,001; CMIN/DF=3,158; RMSEA=0,10; CFI=0,954; SRMR=0,0582 olarak belirlenmiştir. DFA sonucunda, sosyal medya kullanım ölçeğinin uygun uyum değerlerini sağladığı ve ölçek geçerliliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medya kullanımı ölçeğinden DFA analizi ile çıkarılan ifade bulunmamaktadır.

Afet bilinci algı ölçeği ise 4 faktörlü bir yapı ile incelenmiş olup; afet eğitim bilinci algısı boyutu 3 madde (EB), afet öncesi bilinç algısı boyutu 6 madde (AÖ), yanlış afet bilinci algısı boyutu 6 madde (YB), afet sonrası bilinç algısı boyutu 5 madde (AS) ile ifade

edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda afet bilinci algı ölçeği dört boyutlu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik katsayısı ise 0,801 ve Bartlet testi sonucuna göre de (p=0,000, p<0,05) elde edilen boyut yapısal olarak anlamlıdır. Çalışmada Varimax rotasyon yöntemi kullanılmış olup; faktör yükü 0,45 ve altında olan değişkenler analizden çıkarılmıştır. AFA sonucunda faktör yükü düşük olan 1, 2, 3, 4, 11, 12, 20, 29, 30, 34 numaralı ifadeler çıkarılmıştır. Afet bilinci algı ölçeğine uygulanan açımlayıcı faktör analizinden sonra AMOS yazılımı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA sonucunda oluşturulan model Şekil 3'te verilmiştir.

CMIN=274,994;DF=161;p=,000;CMIN/DF=1,708;RMSEA=,058;GFI=\gfi;CFI=,906;AGFI=\agfi;NFI=,803;IFI=,908;TLI=,888

Şekil 3. Afet Bilinci Algı Ölçeğinin DFA Sonuçları ve Hata Varyansları

DFA analizi sonucunda faktör yükü 0,50'den küçük olan 13, 15, 21, 23 numaralı ifadeler de analizden çıkarılmıştır. Çalışmada kullanılan afet bilinci algı ölçeği dört boyutlu olup; çalışma modeli ve hipotezleri dört boyut üzerinden kurulmuştur. DFA sonucunda model uyum kriterlerine göre e19-e40, e33-e34 ve e34-e36 arasında güçlü bir modifikasyon önerisi görülmüştür. Uyum indeks değerleri incelendiğinde; CMIN=274,994; DF=161, p<0,001, CMIN/DF=1,708, RMSEA=0,058 CFI=0,906; SRMR = 0,0639 olarak belirlenmiştir. DFA sonucunda, afet bilinci algı ölçeğinin uygun uyum değerlerini sağladığı ve ölçek geçerliliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısı ilişkisine odaklanan bu çalışmada; pearson korelasyon analizine göre çalışmaya katılan katılımcıların değişkenlere dair görüşleri ve sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algı düzeyi ve alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1.Sosyal Medya Kullanımı	1					
2.Afet Bilinci Algısı	-,033	1				
3.Afet Eğitimi Bilinci	-,198**	,522**	1			
4.Afet Öncesi Bilinç	,116	,718**	,234**	1		

Tablo 2 devamı

	1	2	3	4	5	6
5.Yanlış Afet Bilinci	-,094	,589**	,054	,343**	1	
6.Afet Sonrası Bilinç	-,009	,673**	,326**	,222**	,043	1
Toplam Puan	27	85	13	28	26	18
Ortalama	3,00	4,21	4,20	4,46	4,38	3,58
Standart Sapma	,763	,353	,601	,419	,507	,818

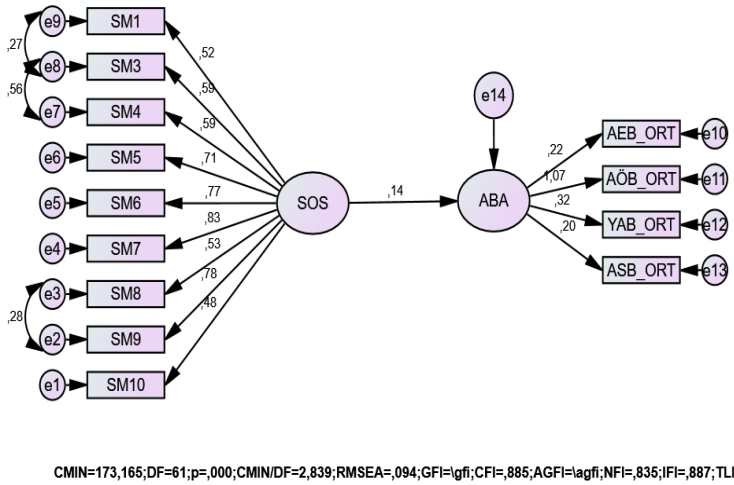
N=210, p**< 0,05, p*<0,001

Tablo 2'den de görüleceği gibi sosyal medya kullanımı ile afet bilinci arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyal medya kullanımı ile sadece afet bilinci algısı alt boyutlarından olan afet eğitim bilinci arasında negatif ama anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r = -0,198; $p<0,05$). Afet bilinci algısı ile alt boyutlarından olan afet eğitimi bilinci algısı boyutu (r = ,522; $p<0,05$); afet öncesi bilinç algısı boyutu (r = ,718; $p<0,05$); yanlış afet bilinci algısı (r = ,589; $p<0,05$) ve afet sonrası bilinç algısı boyutu (r = ,673; $p<0,05$); arasındaki ilişki istatistiksel anlamlı ve pozitif yönlüdür.

Afet bilinci algısı ölçeğinden elde edilen verilerin ölçek boyutlarına ve ölçekten alınan toplam puanlara göre aritmetik ortalama, frekans, standart sapma değerleri "yetersiz", "orta" ve "iyi" olarak belirlenen puan aralıklarına göre hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 180, en düşük puan ise 36 olarak belirlenmiştir. Afet eğitimi bilinci alt boyutunda 13-30 puan aralığı "düşük", 31-48 puan aralığı "orta" ve 49-65 puan aralığı "iyi" olarak hesaplanmıştır. Afet öncesi bilinç ve yanlış afet bilinci boyutlarında 8-18 puan aralığı "düşük", 19-29 puan aralığı "orta" ve 30-40 puan aralığı "iyi" olarak belirlenmiştir. Afet sonrası bilinç boyutunda 7-17 puan aralığı "düşük", 18-26 puan aralığı "orta" ve 27-35 puan aralığı "iyi" olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan toplam puanlarda ise 36-84 puan aralığı "düşük", 85-132 puan aralığı "orta" ve 133-180 puan aralığı "iyi" olarak hesaplanmıştır (Dikmenli ve Yakar, 2019, s. 395-397). Tabloya göre katılımcıların afet bilinci algısı 85 puanla "orta" (85-132 puan aralığı) düzeyde bulunmuştur. Ayrıca afet bilinci algı düzeyi alt boyutlarına göre; afet eğitimi bilinci algı düzeyi 13 puanla "yetersiz" (13-30 puan aralığı); afet öncesi bilinç algı düzeyi 28 puanla "orta"(19-29 puan aralığı); yanlış afet bilinci algı düzeyi 26 puanla "orta"(19-29 puan aralığı); afet sonrası bilinç algı düzeyi 18 puanla "orta" (18-26 puan aralığı) bulunmuştur.

3.3. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

Çalışmada sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısı arasındaki ilişki incelenmektedir. Çalışma modeline göre öne sürülen ve aşağıda yer alan hipotezler test edilecektir. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) değişkenler arasındaki doğrusal ve doğrusal olmayan ilişkileri inceleyen, nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan çok değişkenli bir istatistiksel analiz tekniğidir (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017, s. 62). Model kapsamında değişkenler arasındaki doğrudan etkileri incelemek için bir yapısal eşitlik modeli kullanılarak öne sürülen hipotezler test edilecektir. AMOS programı ile Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) analizi sonucu elde edilen verilere göre standardize edilmiş tahmini hesaplama değerlerine Şekil 4' te yer verilmiştir.

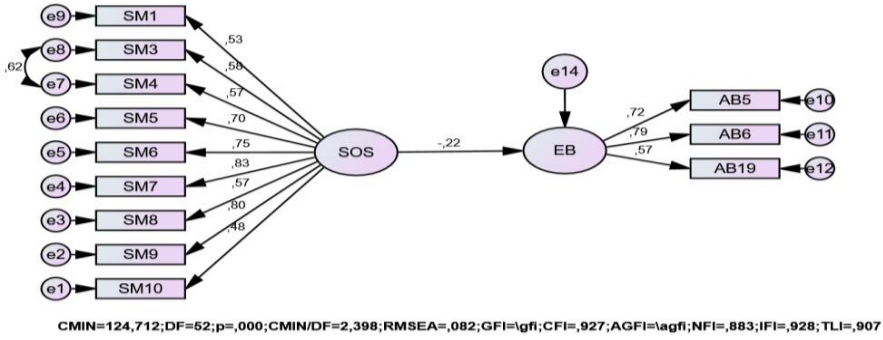
Şekil 4. YEM Kapsamında Model ve Analiz Değerleri

Tablo 3. Standardize Edilmiş ve Edilmemiş Regresyon Katsayıları

			β	b	Standart Hata	t Değeri (C.R.)	P
ABA	<---	SOS	0,14	0,20	0,016	1,235	0,22

*β= Standardize edilmiş regresyon katsayısı, b =Standardize edilmemiş regresyon katsayısı. p***< 0,001 p**< 0,01. p*< 0,05

Analiz sonucunda sosyal medya kullanımının afet bilinci algısını yordamadığı (β=,014; p=0,22; p>0,05) tespit edilmiştir. Bu durumda "**H1**: Sosyal medya kullanımının afet bilinci algısı üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi vardır" **hipotezi kabul edilmemiştir.** Sosyal medya kullanımının afet bilinci algısının alt boyutlarının etkisi de incelenmiş ve bu alt boyutların etkisine yönelik öne sürülmüş olan alt hipotezler de test edilmiştir.

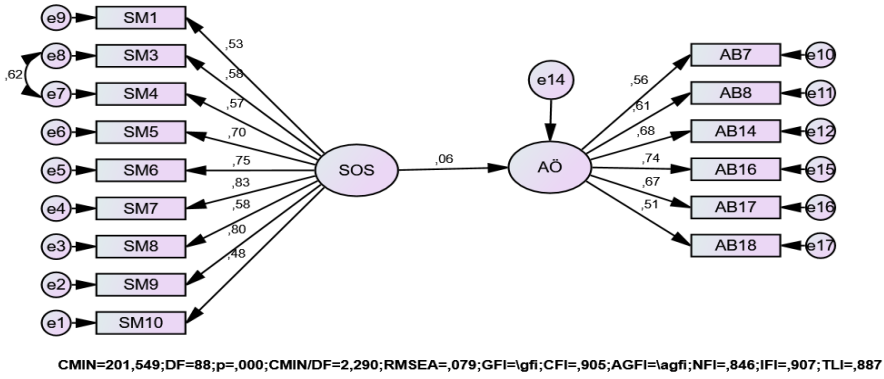
Şekil 5. Sosyal Medya Kullanımı ve Afet Eğitim Bilinci Algısı İlişkisine Yönelik Analiz Değerleri

Tablo 4. Standardize Edilmiş ve Edilmemiş Regresyon Katsayıları

			β	b	Standart Hata	t Değeri (C.R.)	P
EB	<---	SOS	0,22	,227	,091	2,478	0,01

*β= Standardize edilmiş regresyon katsayısı, *b* =Standardize edilmemiş regresyon katsayısı. p***< 0,001 p**< 0,01. p*< 0,05

Analiz sonucunda sosyal medya kullanımının afet eğitim bilinci boyutunu yordadığı (β=0,22; p<0,05) tespit edilmiştir. Bu durumda "**H1a**: Sosyal medya kullanımının afet eğitimi bilinci boyutu üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi vardır" **hipotezi kabul edilmiştir.** Model sonucunda elde edilen uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ve iyi bir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

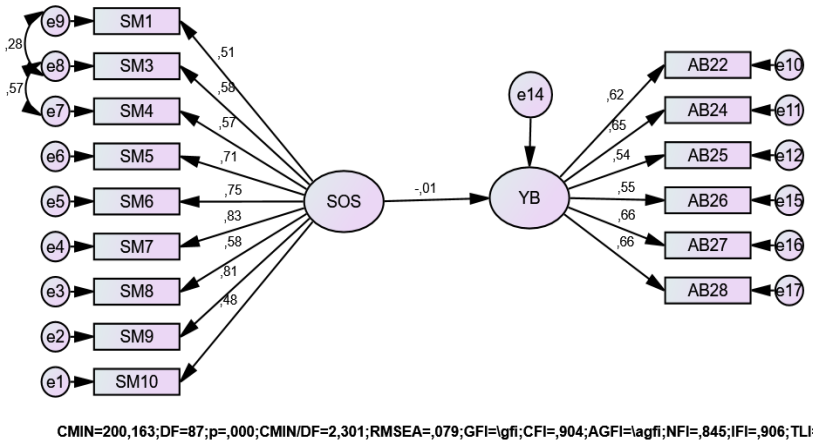
Şekil 6. Sosyal Medya Kullanımı ve Afet Öncesi Bilinç Algısı İlişkisine Yönelik Analiz Değerleri

Tablo 5. Standardize Edilmiş ve Edilmemiş Regresyon Katsayıları

			β	b	Standart Hata	t Değeri (C.R.)	P
AÖ	<---	SOS	,06	,026	,038	,676	0,50

*β= Standardize edilmiş regresyon katsayısı, *b* =Standardize edilmemiş regresyon katsayısı. p***< 0,001 p**< 0,01. p*< 0,05

Analiz sonucunda sosyal medya kullanımının afet öncesi bilinç boyutunu yordamadığı (β=0,06;P=0,50; p>0,05) tespit edilmiştir. Bu durumda "**H1b**: Sosyal medya kullanımının afet öncesi bilinç üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi vardır" **hipotezi kabul edilmemiştir.** Model uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir ve iyi uyum indeksleri ile örtüştüğü görülmektedir.

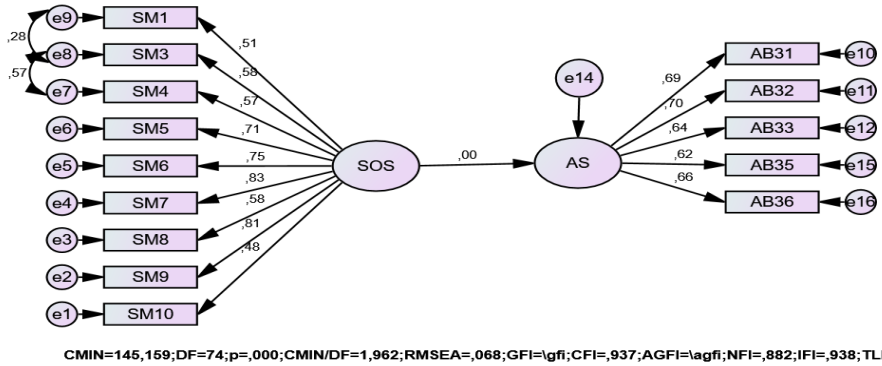
Şekil 7. Sosyal Medya Kullanımı ve Yanlış Afet Bilinci Algısı İlişkisine Yönelik Analiz Değerleri

Tablo 6. Standardize Edilmiş ve Edilmemiş Regresyon Katsayıları

			β	b	Standart Hata	t Değeri (C.R.)	P
YB	<---	SOS	,01	,006	,081	0,75	0,94

*β= Standardize edilmiş regresyon katsayısı, b =Standardize edilmemiş regresyon katsayısı. p***< 0,001 p**< 0,01. p*< 0,05

Analiz sonucunda sosyal medya kullanımının yanlış afet bilincini yordamadığı (β=0,01; p=0,94; p>0,05) tespit edilmiştir. Bu durumda "**H1c**: Sosyal medya kullanımının yanlış afet bilinci boyutu üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi vardır" **hipotezi kabul edilmemiştir.** Model sonucunda elde edilen uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ve iyi bir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Sosyal Medya Kullanımı ve Afet Sonrası Bilinç Algısı İlişkisine Yönelik Analiz Değerleri

Tablo 7. Standardize Edilmiş ve Edilmemiş Regresyon Katsayıları

			β	b	Standart Hata	t Değeri (C.R.)	P
AS	<---	SOS	,00	,005	,111	0,045	0,964

*β= Standardize edilmiş regresyon katsayısı, *b* =Standardize edilmemiş regresyon katsayısı. p***< 0,001 p**< 0,01. p*< 0,05

Analiz sonucunda sosyal medya kullanımının afet sonrası bilinç boyutunu yordamadığı (β=0,00; p=0,964; p>0,05) tespit edilmiştir. Bu durumda "**H1d**: Sosyal medya kullanımının afet sonrası bilinci boyutu üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi vardır" **hipotezi kabul edilmemiştir.** Model uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir ve iyi uyum indeksleri ile örtüştüğü görülmektedir.

Sonuç

Yaşanılan yüzyıl; sel, deprem, kasırga ve tsunami gibi doğal afetlerle; savaş, petrol sızıntıları, nükleer sızıntılar ya da bombalı terör eylemleri gibi insanları ve toplumları etkileyen beşerî afetlerin ve krizlerin arttığı mümkün olabildiğince hızlı bir şekilde müdahale için bilgi akışının ve bilgilendirmenin daha da önemli hale geldiği bir yüzyıl olmuştur. Sosyal medya, bilgi iletmenin yanı sıra bilgi üretme ve bilgiyi paylaşma aracı olarak toplumun kullandığı diğer iletişim araçlarından daha interaktif olma, kamuoyu ile sürekli etkileşim ve diyalog halinde olması gibi özellikleri nedeniyle farklı bir yere sahiptir (Akdağ ve Taşdemir, 2006, s. 153). Ayrıca sosyal medya sunduğu dayanışma ve yardımlaşma ortamı sayesinde, toplumun ve kurum/kuruluşların afetler karsısındaki dirençliklerini ve esnekliklerini da artırmaktadır.

Katılımcıların sosyal medya kullanımının afet bilinci algı düzeyi üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmada, öncelikle katılımcıların sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısının hangi düzeyde olduğu sorusuna yanıt aranmış ve değişkenlere ait betimsel istatistiksel (toplam, ortalama vs.) analizler yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre Afet Farkındalık Sergisini ziyaret eden öğretmenlerin sosyal medya kullanımına ait ortalama puanın orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Günümüzde akıllı telefonlar tabletler vs. yüzünden sosyal medyanın daha ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasından dolayı katılımcıların çoğunluğunun sosyal medya hesaplarının olduğu ve sosyal medyayı kullandıkları çıkarımında bulunabilir. Ayrıca "orta" düzeyde afet bilinci algısına, afet öncesi bilinç algısına, afet sonrası bilinç algısına ve yanlış afet bilinç algısına sahip oldukları; düşük düzeyde de afet eğitimi bilinç algısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde " Afet Farkındalık Eğitimlerinin" 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının kurulması ve 2021 yılının "Afet Eğitim Yılı" ilan edilmesi ile önem kazanması, örneklemi oluşturan öğretmenlerin eğitim hayatları süresince afet eğitimine dair yeterli eğitim almamış olmamaları, çok yönlü ve çok disiplinli bir eğitimi kapsayan afet olgusu ne yazık ki eğitim süreçlerinde yeterince yer bulamaması (Şengün ve Küçükşen, 2019, s. 193), eğitim ve öğretiminin bütün kademelerinde afet bilincinin yeterli düzeyde ve doğru bir şekilde aktarılamaması, ülke olarak afete hazırlık seviyemizin kötü düzeyde olması, ders içeriklerinin ve öğretmenlerin bilgi düzeylerinin yetersiz kalması (Zengin, 2021, s. 72) gibi birçok nedenlerden dolayı örneklem grubu afet eğitim bilincinin düşük olduğu ve "Afet Farkındalık Eğitimleri" konusunda fazla bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir.

Yapılan bazı çalışmalarda bu araştırmanın bulguları ile paralel olarak öğretmenlerin afet bilinci algı düzeyleri orta düzey olarak tespit edilmiştir (Dikmenli ve Yakar, 2019;

Özkazanç ve Yüksel, 2015). Araştırma bulgularının aksine Çelik ve Gündoğdu (2022) ,Tekin (2020), Şahin, Lamba ve Öztop (2018) yürüttükleri çalışmalarında öğretmenlerin afet bilinci algı düzeylerini yüksek; İnal, Kocagöz ve Turan (2012) ise çalışmasında yüksekokul öğrencilerinin afet bilinci algı düzeylerinin düşük olduğunu belirlemişlerdir.

Teorik varsayımlara dayalı olarak sosyal medya kullanımının afet bilinci algı düzeyi üzerinde etkili olabileceği varsayımından hareketle yapısal eşitlik modeli oluşturularak sosyal medya kullanımının afet bilinci algısı ve boyutlarına etkisi test edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle sosyal medya kullanımının afet bilinci algısı üzerindeki etkisine bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca sosyal medya kullanımı ile afet bilinci algısının alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde ise sosyal medya kullanımının sadece "afet eğitim bilinci algısı" alt boyutunun negatif yönlü ve anlamlı bir yordayısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulara göre sosyal medya kullanımı arttıkça afet eğitim bilinci algısının düşmesi beklenmektedir. Türkiye Afet ve Acil Durum Planı (TAMP) kapsamında afet ve acil durumlara dair bilgilerin, eğitimlerin verilmesi noktasında sorumlu olan kamu kurumu olarak AFAD' ın katılımcılar tarafından yeterince tanınmaması, "Afet Farkındalık Eğitimi" alınması konusunda yetkili kurumların takip edilmesi yerine gerekli bilgilerin doğruluğu teyit edilmemiş sosyal mecralar vasıtasıyla edinilmeye çalışılması ve 2023 yılında Aksaray İlinde kurulan ve sosyal platformlarda fazla "Afet Farkındalık Sergisini " ziyaret eden ve eğitim alan katılımcı sayısının (AFAD, Aksaray 2024) düşüklüğü de öğretmenlerin afet eğitim bilinci algısının neden düşük olduğunun göstergelerindendir. Alan yazında sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algısı arasındaki ilişkiyi teorik olarak ele alan az sayıda çalışmanın bulunması araştırmaya dair bir kısıt olup; alan yazında araştırmanın bulgularıyla örtüşen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çalışma 210 katılımcının görüşleriyle kısıtlı olup; çalışmanın daha büyük örneklem gruplarında ve daha farklı alanlarda da gerçekleştirilmesinin alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın sonuçları, afet eğitim bilinci algısının sosyal medya kullanımından etkilendiğini göstermiştir. Afet Farkındalık Sergisinden Aksaray Bilim Merkezine ait sosyal medya hesapları sayesinde haberdar olan öğretmenlerin öğrencilerini bu sergiyi ziyaret etmeleri için getirmeleri bu sonucu desteklemektedir. Afet bilinci algısını yaygınlaştırmak için sosyal medyanın doğru ve bilinçli olarak kullanılması ve bu sayede toplumda afetlere dair bilgi, bilinç oluşturulması ve afetlerden kaynaklanan can ve mal kayıplarının azaltılması sağlanabilir. Afet öncesinde, sırasında ve sonrasında, afet öncesinden itibaren sosyal medya kullanılarak afet yönetimindeki temel hizmet ve ihtiyaçlar belirlenirken diğer yandan afet yönetiminin başarısı algısı sosyal medya üzerinden takip edilebilmektedir. Sosyal medyada oluşan algılarla afeti yöneten idari mekanizmaların toplumdaki beklenti ve ihtiyaçları tespit edebilmelerinin yanında, aksayan yönlerinin tanımlanabilmesi, giderilmesi sosyal medyanın afet yönetiminde etkin kullanımı ile mümkün olabilmektedir. AFAD ve İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri için hazırlanacak yasal metinlerde de yer alacak şekilde afet yönetiminde sosyal medyanın kullanımı, ilkeleri, standartları ve yaptırımları tespit edilebilir, afet yönetiminde etkin hizmet birimi olarak sosyal medya kullanılabilir. Afetlerde sosyal medyanın doğru kullanımına ilişkin eğitimlerin verilmesi ve toplumda etkin iletişimi sağlayan bir kültürün oluşturulması, okullarda afet bilinci dersinin olması, öğretmenlerin afet bilinci eğitimleri almalarının sağlanması gibi önlemler uygulanabilir. Ayrıca çalışmada nicel araştırma yöntemi

benimsenmiş olup; daha sonraki çalışmalarda sosyal medya kullanımı ve afet bilinci algı düzeyini olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek sorunların tespit edilmesi noktasında nitel çalışmalara da yer verilmesi önerilebilir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	*Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.*
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50). Veri Toplanması: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50). Veri Analizi: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50). Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50). Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50).
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	*It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.*
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of Study: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Data Acquisition: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Data Analysis: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Writing up: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Submission and Revision: 1. Author (%50), 2. Author (%50)

Kaynaklar / References

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] , Aksaray (2024). *Aksaray İli Afet Farkındalık Sergisi Bilgi Notu*, Aksaray İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Aksaray

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2023). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü,* T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2014). *Türkiye afet farkındalığı ve afetlere hazırlık araştırması*, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara. Erişim adresi:https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3923/xfiles/turkiye-afet-farkindaligi-ve-afetlere-hazirlik-arastirmasi_-2014-edited.pdf.

Ağca, M. E. (2023). Afet odaklı risk iletişiminde sosyal medya kullanımı: AFAD örneği. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, *6*(1), 41-60. doi:10.33464/mediaj.1190707

Akdağ. M. & Taşdemir, M. (2006). Krizden yolları: Etkin bir kriz iletişimi, *Selçuk İletişim*, *4*(2), 141-157. doi: 10.18094/si.24578

Akın, A., Özbay, A. & Baykut, İ. (2015). Sosyal medya kullanımı ölçeğinin Türkçe formu'nun geçerliği ve güvenirliği. *Journal Of International Social Research*, *8*(38), 628-633. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/370607943_Sosyal_Medya_Kullanimi_Olcegi'nin_Turkce_Formunun_Gecerligi_ve_Guvenirligi

Aksu, G., Eser, M. T., & Güzeller, C. O. (2017). *Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal eşitlik modeli uygulamaları* (1. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık

Akyel, R. (2005). Türkiye kamu yönetiminde afet yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *14*(1), 15-29. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4371/59786

Anar, Ü. İ. E. (2021). Sosyal medya ortamında yer alan afet haberlerinde etkileşim; İzmir depremi örneği. *Turkish Online Journal Of Design Art and Communication*, *11*(3), 1129-1147. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojdac/issue/62647/910819

Argın, Y. (2023). Doğal afetlerde sosyal medya kullanımı: 2023 Kahramanmaraş Depremi özelinde twitter örneği. *Insanat: Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 140-165. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/insanat/issue/78781/1314509

Bulu, D.(2023). *Sınıf öğretmenlerinin afet bilinci algı düzeylerinin belirlenmes*i, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın.

Civelek, M. E. (2018). *Yapısal eşitlik modellemesi metodolojisi* (1. Baskı), İstanbul: Beta Yayınları

Clerveaux, V., Spence, B. & Katada, T. (2010). Promoting disaster awareness in multicultural societies: The dag approach. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, *19*(2), 199-218. doi: 10.1108/09653561011038002

Çanakçi, M. (2019). *Afet ve kriz yönetiminde sosyal medyanın kullanımı ve rolü: Twitter örneği.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Çanakçi, M., Şaşmazlar, C. & Öztürk, S. (2022). Afet ve kriz yönetiminde sosyal medyanın kullanımı üzerine bir araştırma: Twitter örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *11*(3), 882-897. doi: 10.37989/gumussagbil.1136584

Çelik, A. A. & Gündoğdu, K. (2022). Öğretmenlerin afete hazırlık düzeyleri ile ilkokullardaki afet eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(1), 76-111. doi: 10.31463/aicusbed.1057401

Çetinkaya, E. (2013). HAMER acil ve afet durumlarında sağlık yönetimi. K. H. Altıntaş (Ed.) *Afet durumlarında sağlık kuruluşları için iletişimin önemi ve yönetimi içinde* (s. 329-333), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Değirmenci, Y. & İlter, I. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 276-303. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/475/3934

Demiröz, K. (2020). Afet kriz yönetiminde sosyal medyanın işlevselliği ve zararları üzerine bir inceleme. *Resilience*, *4*(2), 293-304. doi: 10.32569/resilience.735807

Dikmenli, Y., Yakar, H., & Konca, A. S. (2018). Development of disaster awareness scale: a validity and reliability study. *Review of International Geographical Education Online, 8*(2), 206-220. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/rigeo/issue/40904/493842

Dikmenli, Y., & Yakar, H. (2019). Öğretmen Adaylarının Afet Bilinci Algı Düzeylerinin İncelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(1), 386-416. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/50700/660832

Doğan, M. (2003). *Büyük Türkçe sözlük.* Ankara: Vadi Yayınları.

Fuhrmann, S., Stone, L. D., Casey, M. C., Curtis, M. D., Doyle, A. L., Earle, B. D., Rodriguez, P., & Schermerhorn, S. M. (2008). Teaching disaster preparedness in geographic education. *Journal of Geography, 107*(3), 112-120. doi: 10.1080/00221340802458482

Gürbüz, S. (2021). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi - temel ilkeler ve uygulamalı analizler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güngör, N. (2018). *İletişim kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

İslamoğlu, A. H. & Alnıaçık, Ü. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (6.Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.

İnal, E., Kocagöz, S., & Turan, M. (2012). Temel afet bilinç ve hazırlık düzeyinin saptanmasına yönelik bir araştırma. *Türkiye Acil Tıp Dergisi, 12*(1), 15-19. Erişim adresi: https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/142118/

İnal, E. (2015). *Acil durumlara/afetlere bireysel hazırlığı değerlendirmek için sağlık inanç model'ine dayalı ölçek geliştirme,* (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L., & Johnson, B. (2013). Development and validation of a social media use integration scale. *Psychology of Popular Media Culture, 2*(1), 38–50. doi: 10.1037/a0030277

Kadıoğlu, M. (2008). Toplumda afet bilincini artırma yöntemleri. M. Kadıoğlu ve E. Özdamar (Eds.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde* (s. 223-242), Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.

Kaigo, M. (2012). Social media usage during disasters and social capital: Twitter and the great east japan earthquake. *Keio Communication Review*, *34*(1), 19-35. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/291771449_Social_media_usage_during_disasters_and_social_capital_Twitter_and_the_great_East_Japan_earthquake

Karahisar, T. (2016). Olası bir depremde koordinasyonun sağlanması ve sosyal medyanın rolü. *Beykoz Akademi Dergisi*, *4*(2), 43-64. doi:10.14514/BYK.m.21478082.2016.4/2.43-64

Kitagawa, K. (2015). Continuity and change in disaster education in Japan. *History of Education*, *44*(3), 371-390. doi: 10.1080/0046760X.2014.979255

Kolukırık, S., Arslan, D. A., & Yılmaz, G. G. (2022). Orman yangınlarının toplumsal etkileri ve görünümü: Medya paylaşımlarında 2021 Büyük Antalya-Manavgat Yangını. *Afet ve Risk Dergisi*, *5*(2), 560-580. doi: 10.35341/afet.1086418

Lovari, A. & Bowen, S. A. (2019). Social media in disaster communication: a case study of strategies, barriers, and ethical ımplications. *Journal of Public Affairs, 1-9.* doi: 10.1002/pa.1967

Mavi, E. E. (2020). Afet kriz yönetiminde medya: 30 Ekim 2020 İzmir Depremi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, *10*(2), 31-53. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/e-kiad/issue/59330/828417

Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*(1), 56-67. doi: 10.21666/muefd.321970

NTV, (2023). Hatay'da 'Patladı' denilen Yarseli Barajı'nın son durumu. Erişim adresi : https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/hatayda-patladi-denilen-yarseli-barajinin-son-durumu,7GiZSf00t0yTnjwXbvCYpQ

NTV, (2023). Kahramanmaraş Kuşkayası Dağı'nda deprem sonrası volkanik hareketlilik iddiası. Erişim adresi: https://www.ntv.com.tr/turkiye/kahramanmaras-kuskayasi-daginda-deprem-sonrasi-volkanik-hareketlilik-iddiasi,HICFau-Kc02afccWdh7Atg

Newport, J. K., & Jawahar, G. G. P. (2003). Community participation and public awareness in disaster mitigation. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, *12*(1), 33-36. doi: 10.1108/09653560310463838

Oran, F. Ç., & Akan, B. B. (2021). Pandemi döneminde afet yönetimi açısından risk iletişimine ilişkin bir değerlendirme: Sosyal medya paylaşımları içerik analizi. *Selçuk İletişim*, *14*(3), 1371-1397. doi: 10.18094/ JOSC.882578

Özkazanç, S., & Yüksel, U. D. (2015). Evaluation of disaster awareness and sensitivity level of higher education students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 745-753.

doi: 10.1016/j.sbspro.2015.07.168.

Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K. & Temiz, A. (2005, Mart). *Afet yönetimi ve afet işleri genel müdürlüğü.* Deprem Sempozyumu, Kocaeli: Türkiye.

Polat, T. (2014). *Erzincan Yavuz Selim mahallesinde ikamet eden ulaşabilen 18 yaş ve üstü bireylerin temel afet bilinci bilgi düzeylerinin saptanması,* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Saitoğlu, C. (2018). *Bir haber iletim mecrası olarak sosyal medya: 2015 Genel Secim sürecinde yayınlanan haberlerin geleneksel medya ve sosyal medya karşılaştırması,* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi SBE Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.

Shaw, R., Takeuchi, Y., Ru Gwee, Q. & Shiwaku, K. (2011). Disaster education: An introduction (Chapter 1). R. Shaw, K. Shiwaku and Y. Takeuchi. (Eds). In *Disaster Education (*pp. 1-22), Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.

Serin, E., & Ünlü, S. (2024). Sosyal medya çağının salgını bilgi dezenformasyonu: Twitter üzerinden 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi hakkında bir değerlendirme. *İletişim Ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 1-16. doi: 10.59534/jcss.1333439.

Sever R. & Değirmenci Y. (2019). Temel kavramlar. R. Sever (Ed.), *Afetler ve afet yönetimi* (ss. 2-13*),* Ankara: Pegem Akademi.

Soydan, E., & Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, *7*, 53-64. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/istjss/issue/17493/183033

Şahin, Y., Lamba, M. & Öztop, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 3*(6), 149-159. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/612822

Şengün, H. & Küçükşen, M. (2019). Afet yönetimi eğitimi niçin gerekli? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33*(46), 193-211. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/46591/532928

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007*). Using multivariate statistics* (5th Ed.), Boston: Pearson Education.

Tabachnick, B., & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statics* (6th Ed.), USA: Pearson Education.

Tekin, O. (2020). *Sınıf öğretmeni adaylarının afet bilinci algısı ve deprem bilgi düzeyi kurum içi iletişimin kurum kültürüne etkisi: Bir kamu kurumu uygulaması,* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Thinktech (2020). *Afet yönetiminde teknoloji, STM teknolojik düşünce merkezi*. Erişim adresi: https://thinktech.stm.com.tr/tr/afet-yonetiminde-teknoloji

Toker, H. (2016). Doğal afetler, iletişim ve medya. Z. T. Karaman ve A. Altay (Eds.) *Bütünleşik afet yönetimi* içinde (ss. 249-278). Ankara: İlkem Ofset ve Dijital Baskı.

Tsai, M. H., Chang, Y. L., Shiau, J. S., & Wang, S. M. (2020). Exploring the effects of a serious game-based learning package for disaster prevention education: The case of battle of flooding protection. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 43*, 101393. doi:

10.1016/j.ijdrr.2019.101393

Usta, E., & Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar Depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, *4*(2), 249-269. doi: 10.35341/afet.981246

We Are Social "2023 Turkey Digital Report", Erişim adresi: https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/HQTLP.pdf.

Varol, N. & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler karşısında toplum dirençliliği, *Resilience Dergisi, 1*(1), 1-9. doi: 10.32569/resilience.344784

Yakut, I. (2005, Mart). *Afet etkilerine karşı toplumu bilinçlendirme çalışmalarında sürdürülebilir iletişimin rolü*, Deprem Sempozyumu, Kocaeli: Türkiye.

Yates, D., & Paquette, S. (2011). Emergency knowledge management and social media technologies: A case study of The 2010 Haitian Earthquake. *International Journal Of Information Management*, *31*(1), 6-13. doi: 10.1016/j.ijinfomgt.2010.10.001

Zengin, S. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afetlere yönelik görüşlerinin incelenmesi: Amasya Üniversitesi örneği,* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Zincir, O., & Yazıcı, S. (2013). Kriz yönetimi ve afetlerde sosyal medya kullanımı, *I.U. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49, 65-82. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/631/6428